

“TISU ilmiy tadqiqotlari xabarnomasi” ilmiy-uslubiy jurnali

<https://lib.tisu.uz>
ISSN 0000-0000

Имонов Бахтиёр Бердиевич,

Термиз давлат педагогика институти “Таълим сифатини назорат қилиш” бўлими бошлиғи, педагогика фанлари номзоди, доцент

ТАЪЛИМ СИФАТИГА ТАЪСИР ҚИЛАЁТГАН САЛБИЙ ОМИЛЛАР ВА УЛАРНИ БАРТАРАФ ҚИЛИШ ЙЎЛЛАРИ

Аннотация. Ушбу мақолада таълим тизимидаги муҳим масалалардан бири бўлган мавзу яъни таълим сифатига таъсир қилаётган салбий омиллар ва уларни бартараф қилиш йўллари тўғрисида фикрлар билдирилган. Таълим сифатининг бошқарув жараёнига ҳам боғлиқ эканлиги зарурий материаллар мисолида кўрсатиб ўтилган.

Калит сўзлар: Таълим салбий, компетенция, бошқарув, фаолият, мактаблар, дарс.

НЕГАТИВНЫЕ ФАКТОРЫ, ВЛИЯЮЩИЕ НА КАЧЕСТВО ОБРАЗОВАНИЯ, И ПУТИ ИХ УСТРАНЕНИЯ

Аннотация. В данной статье рассматривается, влияние негативных факторов на качество образования и их пути устранения. Также на примере необходимых материалов показано, что качество образования зависит от процесса управления.

Ключевые слова: образование, негатив, компетентность, управление, деятельность, школа, урок.

NEGATIVE FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF EDUCATION AND WAYS TO ELIMINATE THEM

Annotation. This article discusses the impact of negative factors on the quality of education and ways to eliminate them. Also, on the example of the necessary materials, it is shown that the quality of education depends on the management process.

Key words: education, negativity, competence, management, activity, school, lesson.

Кириш.

Кейинги йилларда мамлакатимизда халқаро стандартлар талабларига мос келадиган олий таълим тизимини яратиш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Худудларда янги олий таълим муассасаларининг ташкил этилиши, янгидан бунёд этилаётган замонавий ўқув бинолари ёшларимизга берилаётган юксак эътиборлардан бири сифатида кўрсатишимиз мумкин. Ўқув хоналари янги замонавий конструк-цияларга мувофиқ қайтадан таъмирланиб, ўқув жиҳозлари, ўқув лабораториялари, замонавий АКТ билан таъминланмоқда.

**Ўқув хоналари
янги замонавий
конструк-цияларга
мувофиқ қайтадан
таъмирланиб, ўқув
жиҳозлари, ўқув
лабораториялари,
замонавий АКТ билан
таъминланмоқда**

Муҳтарам Президентимиз ўз мурожаатномасида “Таълим сифатини ошириш–Янги Ўзбекистон тараққиё-тининг яккаю ягона тўғри йўлидир!”, -деб таъкидлаб ўтди. Янги Ўзбекистон учун энг катта инвестиция бўлган таълимни қўллаб-қувватлашга катта эътибор қаратилиши, ўқитувчиларнинг мақо-мини, уларнинг шаъни ва кадр-қимма-тини ҳимоя қилишни Конституцияда алоҳида белгилаш зарурлиги қайд этилди. Бу эса ўз-ўзидан бизга катта бир масъулият юклаши аниқ. Бинобарин, сифатли таълим тизими сифатли кадрларни, сифатли кадрлар эса, риво-жланган, қудратли жамиятни барпо қилишини унутмаслигимиз керак.

Таҳлил ва натижалар.

Барчамизга маълумки, олий таълим муассасаси фаолиятининг энг муҳим кўрсаткичи ўқитиш сифати бўлиб хисобланган ва шундай бўлиб қолмоқда. Аммо, афсуски, у ҳар доим ҳам ўқитиш сифати замон талабларига жавоб берарли даражада эмаслиги, шу билан бирга олий таълим муассасаларида таълим сифатини оширишга, респу-бликада амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларнинг амалга ошишига тўсиқ бўлаётган бир қатор муаммоларнинг мавжудлиги яққол кўзга ташланмоқда.

Кўтарилаётган масаланинг долзарб-лигини Жанубий Африка-даги универси-тетнинг кириш эшигида “Бирор давлатни йўқ қилиш учун атом бомбаси ёки узоқ масофали ракета қуролларидан фойдаланиш шарт эмас. Фақатгина таълим сифатини пасай-тириб, имтиҳонларда кўчиришга (шпар-галкадан фойдаланишга) имкон бериш етарлидир” ёзувидан ҳам исбо-тини кўрсак бўлади.

Химоя жараёнининг ўзи эса гўё хўжакўрсинга ташқил этилади

Бинобарин, бу масалага давла-тимиз раҳбарияти томонидан жиддий эътибор қаратилаётганли-гини кўплаб фармон-лари ва қарор-ларида, жумладан, 2019-йил 16-январ-даги “Таълим сифатини назорат қилиш тизимини такомил-лаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4119-сонли қарори, Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш.М.Мир-зиёев ўзининг сўнгги маърузаларида бу борада бир неча бор тўхталиб, олиб борилаётган ишларнинг сустлигини танқидий баҳолаган. “...Аммо ҳали ҳам сезиларли сифат ўзгаришлари йўқ. Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, ректорлар таълим сифатини ошириш, ўқув-тарбия ишларини бозор талабидан келиб чиқиб ташқил этиш масалаларига етарлича эътибор қаратмаяпти...”□ деб таъкидлаган фикрларидан ҳам кўриниб турибди.

Таълим сифатига салбий таъсир қила-ётган муаммолардан бири бу Олий ўқув юртларида билим даражаси, кўникма ва малакаси, касбий мутахассислиги бўйича компе-тенциялари олий таълим, баъзан эса ўрта таълим талабларига ҳам жавоб бермайдиган айрим профес-сор-ўқитувчиларнинг фаолият олиб бораётганлигидадир. Бу муаммоли масаланинг ижобий ҳал этилиши кўп жиҳатдан масъул раҳбарларга боғлиқ

бўлсада, аммо уларнинг илмий-методик томондан амалий ёрдам беришга, хато ва камчиликларини ўз вақтида кўрсатишга жасорати етишмаётганлигидадир. Шу сабабли муаммо ечимига кўз юмиб, бундай ўқитувчиларнинг дарс олиб боришларига шароит яратиб бериш таълим сифатига салбий таъсир этиши барчамизга сир эмас.

Битирувчи курс талабалари, истеъ- молчилари томонидан қандай қабул қилинаётганликлари, уларнинг педагогик фаолиятида мактаблардаги муаммолар ОТМ ларидаги мутахассис чиқарувчи кафедралар томонидан ўрганилмаётганликлари яна бир таълим сифатига салбий таъсир кўрсатаётган муаммолардандир. Масъул кафедралар томонидан сўровномалар ўтказиб, бевосита истеъмолчилар билан ўзаро мулоқот орқали битирувчиларнинг эгаллаган билим, кўникмаларини амалиётда қандай қўллаётганликларини аниқлаш учун истеъмолчиларнинг фикрларини ўрганишлари, шунингдек, зарур қарор ва хулосалар чиқаришлари муҳим бўлсада, амалда бажарилмаётганлигини кейинги ўқув йилларида тайёрланаётган кадрлар сифатига ижобий таъсири бўлмаслигини ўйлаб кўришимиз керак.

Маълумки, малакавий педагогик амалиёт – малакали педагог кадрлар тайёрлаш ишининг ажралмас қисми бўлиб, талабаларнинг касбий кўникма ва малакаларини ривожлантирувчи жараён бўлсада, айрим кафедраларда ўқув юктамаларини тақсимлашда педагогик амалиёт соатлари баъзан педагогик тажрибага, етарлича кўникма ва малакага эга бўлмаган стажёр - ўқитувчиларга тақсимланиши таълим сифатига салбий таъсир кўрсатувчи омиллардан яна биридир.

Шунингдек, факультет деканлари, кафедра мудирлари томонидан педа-

Профессор-ўқитувчилар ўз дарсликлари, ўқув қўлланмалари ва монографияларини тайёрлашда нашрларнинг илмийлиги ва сифатига эътибор беришлари зарур

гогик амалиётларни ташкил этиш ва уни ўтказишга юзаки қарашлари оқибатида талабаларнинг амалиёт ўташи жараёнида зарур билим ва кўникмаларни эгаллашларига салбий таъсир кўрсатмоқда.

Таълим сифатига салбий таъсир кўрсатаётган яна бир муҳим омиллардан бири – таълим жараёнини бошқарув билан боғлиқ бўлиб, айрим факультет раҳбарлиги вазифасига мулоқот маданияти паст, бошқарув қобилятига эга бўлмаган, ўз зиммасига юклатилган вазифаларнинг аҳамиятини тушунмайдиган ва ўқитувчи ва талабалар орасида обрў-эътиборга эга бўлмаган айрим шахсларнинг фаолият олиб бораётганлигидадир.

Яна бир салбий омил-битирув малакавий ишлари ва магистрлик диссертацияларини тайёрлашда. Кўпчилик ўзига хос тарзда, уларнинг мавзулари ва сифати БМИ Низоми ва ОАК талабларига жавоб бермайди. Ҳимоя жараёнининг ўзи эса гўё хўжакўрсинга ташкил этилади.

Баъзи ҳолларда, битирув малакавий ишлари ва магистрлик диссертациялари дастлабки ҳимоясиз ҳақиқий ҳимоядан бир кун олдин ёки ҳатто бир соат олдин якунланади, кейин дастлабки

химоя олдинги сана билан расмий-лаштирилади. Олий ўқув юртларида амалий, семинар ва лаборатория машғулотларини ўтказишда янги педагогик технологияларни жорий этиш даражаси пастлиги, шунингдек, кўплаб факультетларда дарслар сифатини назорат ва таҳлил қилиш комиссиялари фаолиятининг йўқлиги мутахассисларни катта ташвишга солмоқда. Кўпинча кафедра мудирларнинг профессор-ўқитувчилар дарсларини илмий-методик жиҳатдан таҳлил қилмас-ликлари ёки юзаки таҳлил қилишлари ечимини топиш талаб қилинадиган долзарб муаммо бўлиб қолмоқда.

Профессор-ўқитувчилар ўз дарсликлари, ўқув қўлланмалари ва монографияларини тайёрлашда нашрларнинг илмийлиги ва сифатига эътибор беришлари зарур.

Scopus ва web of science маълумотлар базаларига киритилган нуфузли илмий журналларда мақолалари чоп этилган, шунингдек монография ва дарслик чиқарган ўқитувчиларни моддий рағбатлантириш тизими жорий этилишини яна бир муҳим қадам деб биламиз.

Ишончимиз комилки, хорижий олий ўқув юртлари билан илмий алоқаларни мустақамламай туриб, таълим сифатини ошириш мумкин эмас.

Маҳаллий олий ўқув юртлари бу борадаги ишларни фаоллаштириши, бошқа мамлакатлардан юқори малакали ўқитувчиларни жалб этишнинг самарали механизмларини ишлаб чиқиши ҳамда яқин ва узоқ хорижнинг етакчи олий таълим муассасалари билан талабалар алмашинувини ташкил этиш тизимли равишда амалга ошириши зарур.

Шунингдек, профессор-ўқитувчиларни хорижий олий ўқув юртларига дарс бериш учун юбориш учун чет тиллари ва ахборот-коммуникация технологиялари курсларини ташкил этиш зарур.

Хорижий магистратура ва таянч докторантурада ўқитувчиларимизнинг иштирокини кучайтириш бўйича чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқиш зарурати ҳам алақачон етилган.

Хулоса.

Бу ишда хориждаги олий ўқув юртларида ишлаётган ёки ўқиётган республикамиз мутахассислар им-кониятидан фойдаланишни фойдали деб ҳисоблаймиз. Иқтидорли талабаларни битирув малакавий ишларини ёзишга тайёрлашни ташкил этишда Республикакамизнинг етакчи олий ўқув юртлари тажрибасидан фойдаланиш, мазкур олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари орасидан илмий раҳбарлар тайинлаш зарур деб ўйлаймиз.

Республикамиз олий ўқув юртларида таҳсил олаётган чет эллик талабалар сонини ошириш учун уларнинг веб-сайтларига рус, инглиз ва бошқа хорижий тилларда ўқитиладиган таълим йўналишлари ҳақидаги маълумотларни, шунингдек, ўқишга қабул қилиш, яшаш шароитлари, шартнома ва бошқалар ҳақида маълумотларни жойлаштиришни тавсия этамиз. Келгусида эса улар учун бир йиллик ўзбек тили курсларини ташкил этиш лозим. Бизнингча, юқорида билдирилган фикрлар олий таълим муассасаларида таълим сифатини қисман бўлсада яхшилаш имконини беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Олий таълимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга ошириладиган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида" ги 05.06.2018 йилдаги ПҚ-3775 сонли қарори.
3. Imanov B.B. Lesson and its analysis as factor of increasing the quality of education. European scholar Journal. Available online at // www.scolazest.com. Vol. №1 January 2021 ISSN: 2660-5562.
4. Imanov B.B. (2020). Specificity Of Student Creative Activity. The American Journal of Social Science and Education Innovations/ 2 (10), 243-249.
5. Иманов Б.Б. Изменение структуры занятия, не влияющее на качество преподавания Eurasian Journal of Academic Research ISSN: 2181-2020.